

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЖИДКОВ ВАЛЕРІЙ ЛЕОНІДОВИЧ

УДК 343.132

**КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕТЕКТИВА
НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Цуцкірідзе Максим Сергійович,
Національна поліція України,
начальник Головного слідчого управління

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Фаринник Василь Іванович,
Адвокатське об'єднання «Татаров, Фаринник, Головка»,
старший партнер

кандидат юридичних наук

Шапутько Світлана Володимирівна,
Печерський районний суд м. Києва,
суддя

Захист відбудеться «19» грудня 2019 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «19» листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д. О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Демократичні перетворення, розпочаті в Україні, призвели до змін у національному законодавстві систему боротьби з корупцією шляхом створення нових інститутів у кримінальному процесуальному судочинстві, діяльність яких має специфічну характеристику.

Із прийняттям Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» запроваджено створення системи інструментів, які дадуть змогу ефективно виявляти та розслідувати корупційні злочини. З цією метою вказаним Законом передбачено утворення спеціально уповноваженого органу з питань виявлення та розслідування корупційних злочинів. Однозначно, передумовою створення нового органу, який би запобігав корупції, був неефективний механізм протидії корупційним проявам в Україні. Одним зі шляхів підвищення ефективності протидії корупції є реформа органів, що здійснюють досудове розслідування і кримінальне переслідування у кримінальних провадженнях про корупційні злочини. У зв'язку із цим, завдяки потребам суспільства та міжнародного досвіду чинним суб'єктом на даний момент є Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ).

Відповідно до статистики НАБУ, за друге півріччя 2019 р. розпочато розслідувань 752 кримінальних проваджень, у яких про підозру повідомлено 134 особам, скеровано до суду 224 справи та визначення міри своєї винуватості чекають 398 обвинувачених. Тобто, для забезпечення виконання поставлених завдань запроваджено низку дієвих механізмів, що враховують міжнародні стандарти в галузі кримінального процесу. Однією з найбільш значущих новел сучасного антикорупційного законодавства стало прийняття Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та створення інституту детективів НАБУ, з відповідним внесенням змін до Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України.

Проблеми визначення повноважень слідчого органу досудового розслідування були предметом уваги: Ю. П. Аленіна, Р. С. Белкіна, О. В. Бауліна, В. І. Василичука, В. Г. Гончаренка, В. Я. Горбачевського, І. М. Гуткіна, А. В. Іщенко, О. В. Капліної, Г. К. Кожевнікова, Є. Г. Коваленка, В. С. Кузьмічова, О. М. Литвака, Є. Д. Лук'янчикова, В. Т. Маляренка, П. І. Мінюкова, М. М. Михеєнка, О. Р. Михайленка, В. Т. Нора, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, В. М. Савицького, С. М. Смокова, С. М. Стахівського, М. С. Строговича, О. В. Таран, В. І. Фаринника, Ю. М. Чорноус, С. В. Шапутько, В. П. Шибіки, М. Є. Шумила. Окремі питання, що стосуються правової регламентації кримінальної процесуальної діяльності детектива НАБУ, відображені у працях: С. С. Аскерова, А. Ф. Волобуєва, Р. В. Войтюка, В. І. Галагана, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, Д. М. Мірковця, Д. Й. Никифорчука, М. А. Погорецького, Г. І. Сисоєнка, О. Ю. Татарова, Л. Д. Удалової, М. С. Цуцкірідзе, С. С. Чернявського, В. Ю. Шепітька та ін.

В умовах реалізації положень КПК України проблематиці діяльності детектива Національного бюро України у кримінальному провадженні присвячено дисертаційне дослідження: Р. В. Войтюка «Детектив Національного

антикорупційного бюро України як суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин» (2018 р.). Проте у названих наукових працях не повною мірою знайшли своє висвітлення питання обсягу взаємодії детектива із спеціалістом та експертом, призначення та проведення перевірок і ревізій, судового контролю за діяльністю детектива на стадії досудового розслідування.

У зв'язку із зазначеними обставинами виникає необхідність комплексного дослідження кримінально-процесуальної діяльності детектива НАБУ, що й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження та визначило основні його напрями.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дослідження узгоджується зі Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (Указ Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015), Національною стратегією у сфері прав людини (Указ Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015), Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015), Антикорупційною стратегією на 2014–2017 роки (Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII), Державною програмою щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційною стратегією) на 2015–2017 роки, планами науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2016, 2017 рр. Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2015 року (протокол № 20).

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних положень, законодавства та проблем застосування кримінальних процесуальних норм, які регламентують діяльність детектива Національного антикорупційного бюро України, розроблення пропозицій, направлених на вдосконалення кримінального процесуального законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі *задачі*:

- окреслити становлення та розвиток інституту детектива у кримінальному процесуальному законодавстві України;
- визначити кримінально-процесуальний статус детектива НАБУ;
- розкрити моделі кримінальної процесуальної діяльності детективів антикорупційних органів за законодавством іноземних держав;
- окреслити особливості взаємодії детектива з учасниками кримінального провадження під час досудового розслідування;
- охарактеризувати особливості використання спеціальних знань детективом під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях;
- виокремити особливості прокурорського нагляду за кримінальною процесуальною діяльністю детектива НАБУ;
- визначити організацію та здійснення судового контролю за кримінальною процесуальною діяльністю детектива НАБУ;
- внести пропозиції щодо вдосконалення законодавчого регулювання та практики діяльності детектива НАБУ.

Об'єкт дослідження – процесуальні відносини, що виникають та розвиваються під час здійснення досудового розслідування детективом НАБУ у кримінальному провадженні.

Предмет дослідження – кримінально-процесуальна діяльність детектива НАБУ.

Методи дослідження. Вибір методів дослідження зумовлений необхідністю вирішення різних задач, зокрема: *метод спостереження* – для виявлення та вивченні закономірностей, що характеризують процесуальну діяльність детектива НАБУ (розділи 1–3); *порівняльно-правовий метод* – для аналізу й порівняння національного та зарубіжного кримінального процесуального законодавства (підрозділ 1.3); *формально-логічний* – під час аналізу порядку правової регламентації та діяльності детектива НАБУ (підрозділи 1.2, 2.1); *логіко-юридичний* – для тлумачення правових норм і категорій, що пов'язані з кримінально-процесуальною діяльністю детектива Національного антикорупційного бюро України (розділи 1–3); *соціологічний метод* – для з'ясування експертної думки слідчих, детективів, прокурорів (розділи 1–3); *статистичний метод* – для узагальнення результатів вивчення правозастосовної практики (підрозділ 1.1).

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені результати опитування 135 слідчих Національної поліції України м. Києва, Київської обл. та 32 детективів НАБУ; практика Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України; узагальнена практика та інформаційні листи Верховного Суду, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ; аналітичні матеріали МВС, Національної поліції України та НАБУ, офіційні дані Державної служби статистики України, а також особистий досвід роботи в НАБУ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним із перших в Україні досліджень, у якому на монографічному рівні викладено проблеми кримінально-процесуальної діяльності детектива НАБУ. У дослідженні сформульовано ряд нових положень і висновків, які мають істотне значення для теорії кримінального процесу та юридичної практики. До найбільш суттєвих із них слід віднести такі:

вперше:

- розкрито умови самотійності детектива НАБУ, як учасника кримінального провадження, що передбачає: прийняття процесуальних рішень або ініціювання їх виконання уповноваженими на це особами; можливість здійснення процесуальних та слідчих (розшукових) дій щодо: особистого їх планування, з врахуванням обставин кримінального провадження; самотійного їх провадження або ініціювання проведення перед уповноваженими особами (прокурор, слідчий суддя);

- зроблено висновок про те, що у зв'язку із законодавчими змінами до КПК України та з урахуванням підслідності НАБУ, детективам надані нові можливості під час провадження НСРД щодо здійснення моніторингу банківських рахунків;

- доведено, що повноваження слідчого судді з продовження строків досудового розслідування (ст. 294 КПК України) виходить за межі судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, оскільки слідчий суддя, приймаючи рішення про продовження або

відмову в продовженні строків за клопотанням детектива, визначає подальший хід розслідування, набуваючи статусу активного учасника розслідування;

- обґрунтовано, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням є самостійною функцією прокурора у кримінальному провадженні, оскільки роль такого прокурора як головного координатора зусиль усіх учасників з боку сторони обвинувачення стає значно ширшою ніж нагляд;

удосконалено:

- положення щодо віднесення призначення і проведення ревізій та перевірок до заходів забезпечення кримінального провадження, а також надання повноважень детективам, прокурорам звертатись з клопотаннями про призначення і проведення ревізій чи перевірок, а слідчим суддям призначати їх;

- наукову позицію, що процес взаємодії неможна поділяти на етапи, оскільки взаємодія характерна для всього процесу розслідування й потреба в ній обумовлюється конкретними тактичними завданнями розслідування, а не його етапами. Зокрема, визначено, що в межах одного етапу може виникати потреба взаємодіяти з іншими особами чи органами неодноразово. Взаємодія не завершується в разі закінчення одного та початку іншого етапу розслідування, у кожного виду, форми, методу взаємодії існують свої стадії, які не завжди співпадають з етапами розслідування;

- положення про надання детективам НАБУ право бути присутніми під час проведення судових експертиз у кримінальних провадженнях, що ними розслідуються; передбачення можливості призначення додаткової, повторної, комісійної та комплексної експертиз; урегулювання питання визначення розміру матеріальної шкоди під час проведення судових експертиз;

- наукові підходи щодо визначення у ст. 36 КПК України функцій прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування та здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням;

дістало подальший розвиток:

- сутність удосконалення інституту тимчасового доступу до речей і документів. Зокрема, строк розгляду клопотання слідчим суддею, повинен бути не більше трьох днів із дня надходження клопотання до суду. У разі якщо особа, яка подала клопотання, обґрунтує у ньому наявність реальної загрози зміни або знищення речей і документів, слідчий суддя має невідкладно розглянути зазначене клопотання без виклику особи, у володінні якої вони знаходяться;

- положення щодо відповідальності спеціаліста за надання завідомо неправдивої інформації суду чи іншій уповноваженій особі або відмову спеціаліста від виконання покладених на нього обов'язків;

- характеристика повноважень спеціаліста, який здійснює лише технічне обслуговування та документування, й не дає висновків, порад, консультацій (окрім спеціаліста техніка-криміналіста, що допомагає на місці події). При цьому експерт може не виконувати експертизу, а брати участь у проведенні окремих слідчих (розшукових) та процесуальних діях, та бути консультантом, а не спеціалістом. У зв'язку із чим, запропоновано передбачити у КПК України збільшення спеціалістом документів, як самостійних процесуальних джерел.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджено й надалі може бути використано у:

– *правозастосовній діяльності* органів досудового розслідування та прокуратури – для безпосереднього використання розроблених рекомендацій в роботі слідчих підрозділів, підрозділів детективів НАБУ та органів прокуратури у кримінальних провадженнях на стадії досудового розслідування (акти впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 20 січня 2019 р.; Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Генеральної прокуратури України від 12 липня 2019 р.);

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення різних видів занять із таких дисциплін: «Кримінальний процес», «Теорія судових доказів», «Актуальні проблеми застосування кримінального та кримінального процесуального законодавства», а також у ході підвищення кваліфікації працівників Національної поліції, прокуратури, адвокатури, суду (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 04 лютого 2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, доповідались та оприлюдненні у виступах автора на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Формування національної правової системи України в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Київ, 21 квітня 2017 р.); «Актуальні проблеми досудового розслідування» (м. Київ, 5 липня 2017 р.); «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (м. Київ, 8 грудня 2017 р.); «Євроінтеграційні процеси в Україні: вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Київ, 19 квітня 2018 р.); «Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності» (м. Харків, 18-19 жовтня 2018 р.); «Теоретичний аналіз та наукові дослідження юридичної науки у ХХІ столітті» (м. Запоріжжя, 26-27 квітня 2019 р.).

Публікації. Результати дослідження, що сформульовані у дисертації, відображено у 13 наукових публікаціях, серед яких п'ять статей у наукових юридичних виданнях включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві – у зарубіжних наукових виданнях та шість тез у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Робота складається з анотацій державною та англійською мовами, списку публікація здобувача за темою дисертації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (220 найменувань на 22 сторінках) та п'яти додатків на 17 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 224 сторінок, із них основного тексту – 170 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету та задачі дослідження,

визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію результатів дослідження та публікації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України» складається з трьох підрозділів, у яких охарактеризовано становлення та розвиток інституту детектива у кримінальному процесуальному законодавстві України, досліджено повноваження детектива НАБУ, як сторони обвинувачення у кримінальному провадженні, проаналізовано моделі кримінальної процесуальної діяльності детективів антикорупційних органів за законодавством деяких іноземних держав.

У підрозділі 1.1. *«Становлення та розвиток інституту детектива у кримінальному процесуальному законодавстві України»* здійснено комплексний теоретичний аналіз стану дослідження кримінально-процесуальної діяльності детектива НАБУ з огляду на сучасні кримінальні процесуальні доктрини.

На основі аналізу результатів досліджень учених-процесуалістів (Р. В. Войтюка, М. А. Погорецького) акцентовано увагу на тому, що у сучасній доктрині кримінального процесу більшість наукових напрацювань стосуються окремих питань, пов'язаних із повноваженнями детектива НАБУ як суб'єкта кримінальних процесуальних правовідносин, щодо яких автор дослідження має власну позицію, зокрема щодо обсягу взаємодії детектива із спеціалістом та експертом, призначення та проведення перевірок і ревізій, судового контролю за діяльністю детектива на стадії досудового розслідування.

Слідчий підрозділ детективів НАБУ законодавчо включено до кола учасників кримінального процесу з боку сторони обвинувачення. При цьому, наділення детективів Національного бюро повноваженнями зі здійснення як оперативно-розшукових заходів, так і досудового розслідування, не відповідає концепції порядку проведення розслідування, оскільки виконання обох цих функцій одними і тими ж посадовими особами неминує призведе до зменшення якості в роботі детективів, зокрема, для тих, хто прийшов до НАБУ із оперативних підрозділів – в частині проведення слідчих (розшукових) дій, складання документів досудового розслідування, обґрунтування прийняття процесуальних рішень, охорони прав і свобод учасників кримінального провадження.

Звертається увага на те, що Національне бюро є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності. Зроблено висновок, що специфіка повноважень підрозділів НАБУ у сфері кримінальних процесуальних відносин визначається з врахуванням таких положень як: сфера повноважень, що визначена на основі підслідності; виключність окремих повноважень, які обумовлені специфікою процесуальної діяльності; особливості реалізації прокурорського нагляду та судового контролю, а також взаємодії з окремими органами державної влади та правоохоронними органами; процесуальна форма притягнення до кримінальної відповідальності, а також гарантії процесуальної самостійності та незалежності детективів при здійсненні повноважень.

У підрозділі 1.2. «Реалізація повноважень детектива Національного антикорупційного бюро України як сторони обвинувачення у кримінальному провадженні» зауважується, що реалізація повноважень детективами визначаються кримінально процесуальним законодавством та враховується специфіка злочинів підслідних НАБУ, у зв'язку з чим детективи наділені певними правами, що надають можливості та допомагають здійснювати виконання завдань кримінального провадження. Повноваження детектива у кримінальному провадженні включають: повноваження, передбачені відповідними положеннями Конституції України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України та законами України; процесуальні дії, слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії, які спрямовані на виконання, як на території України так і за її межами в рамках міжнародного правового співробітництва; процесуальні дії та процесуальні рішення; інші повноваження.

Окрему увагу приділено реалізації детективом своїх повноважень, оскільки відповідно до вимог КПК України, він є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Окреслено ознаки самостійності детектива, до яких відносяться: прийняття процесуальних рішень або ініціювання їх вчинення уповноваженими на це особами; можливість здійснення процесуальних та слідчих (розшукових) дій (що у свою чергу включає особисте планування з врахуванням обставин кримінального провадження проведення певних процесуальних та слідчих (розшукових) дій); безпосереднє проведення необхідних процесуальних та слідчих (розшукових) дій або ініціювання їх проведення перед уповноваженими особами (прокурор, слідчий суддя).

Враховуючи велике значення, яке відіграють ревізії та перевірки для дослідження фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню у кримінальних правопорушеннях у сфері економіки, а висновки та акти яких в розумінні ст. 99 КПК України мають доказове значення і відносяться до таких джерел доказів, як документи, обґрунтовується необхідність віднесення їх до заходів забезпечення кримінального провадження, а також надання повноважень слідчим та прокурорам звертатись з клопотаннями про призначення та проведення ревізій чи перевірок, а слідчим суддям призначати ревізії та перевірки за клопотанням слідчих, прокурорів, шляхом внесення відповідних змін до КПК України. Дану позицію підтримало 83 % опитаних детективів НАБУ та 86 % слідчих НП України.

На основі аналізу практики застосування такої негласної слідчої (розшукової) дії, як моніторинг банківських рахунків, передбаченої ст. 269¹ КПК України, доведено доцільність віднести зазначений негласний засіб до слідчих (розшукових) дій, визначених гл. 20 КПК України, шляхом внесення відповідних змін до КПК України, що надасть можливість практичного використання вказаної слідчої (розшукової) дії безпосередньо детективами НАБУ.

У підрозділі 1.3. «Моделі кримінальної процесуальної діяльності детективів антикорупційних органів за законодавством деяких іноземних держав» міститься аналіз повноважень спеціалізованих правоохоронних органів щодо антикорупційної

діяльності: Латвійської Республіки, Республіки Польщі, Молдови, Німеччині, Франції, Бельгії, Норвегії, Хорватії, Румунії.

Доведено, що моделі кримінальної процесуальної діяльності антикорупційних органів за законодавством іноземних держав мають деякі спільні ознаки з НАБУ України, однак антикорупційні органи іноземних держав мають ширші повноваження щодо виявлення, запобігання та розслідування правопорушень будь-яких корупційних правопорушень, а також інших правопорушень, що завдають шкоди економічним інтересам держави.

Враховуючи специфіку злочинів, підслідних НАБУ, необхідність та важливість використання при їх розслідуванні інституту міжнародного співробітництва, обґрунтовано доцільність внесенням змін у КПК України в частині скасування строків проведення деяких заходів забезпечення кримінального провадження та слідчих (розшукових) дій, які необхідно буде виконати компетентними органами іноземних країн в рамках міжнародної правової допомоги.

Розділ 2 «Діяльність детектива Національного антикорупційного бюро України під час взаємодії з учасниками кримінального провадження, експертами та спеціалістами на досудовому розслідуванні» складається з трьох підрозділів, у яких досліджено сумісну діяльність детективів з іншими суб'єктами правоохоронних органів під час здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень.

Підрозділ 2.1. «Взаємодія з учасниками кримінального провадження під час досудового розслідування» присвячений вивченню організації взаємодії з оперативними підрозділами, різними державними органами, органами виконавчої влади, фондами, правоохоронними органами. Підтримується у науковій літературі пропозиція (Р. В. Войтюк) про необхідність розроблення відповідної міжвідомчої інструкції щодо напрямів та форм взаємодії з метою належного попередження, виявлення і розслідування корупційних правопорушень та притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, що їх вчинили.

Доведено, що процес взаємодії неможна поділяти на етапи, оскільки взаємодія характерна для всього процесу розслідування й потреба в ній обумовлюється конкретними тактичними завданнями розслідування, а не його етапами. В межах одного етапу може виникати потреба взаємодіяти з іншими особами чи органами неодноразово. Взаємодія не завершується в разі закінчення одного та початку іншого етапу розслідування, оскільки, у кожного виду, форми, методу взаємодії існують свої стадії (етапи), які не завжди співпадають з етапами розслідування.

Водночас, до обов'язкових умов такої діяльності необхідно віднести: спільну мету, яка у широкому сенсі полягає у взаємній допомозі під час вирішення завдань кримінального провадження, а у вузькому в досягненні мети процесуальних та слідчих (розшукових) дій, що виконуються; узгодженість та скоординованість дій, які полягають у вжитті учасниками такої діяльності запланованих заходів, що розподілені саме детективом та обов'язковим своєчасним повідомлення його про результати виконаних заходів з наданням усіх необхідних документів. Однак, як показує практика, й на це вказують респонденти у своїх відповідях, виконання запланованих дій відбувається не якісно (34 % детективів НАБУ); відповідна

інформація, якою володіє інший орган, надається не у повному обсязі (26 % детективів НАБУ); затримуються із відповіддю (17 % детективів НАБУ) тощо.

Враховуючи специфіку діяльності НАБУ, а також його підслідність, законодавчо передбачено, що підрозділам детективів, внутрішнього контролю та оперативно-технічному підрозділу НАБУ письмові доручення щодо здійснення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій в кримінальному провадженні мають право надавати лише детективи або прокурори САП. При цьому, вказані підрозділи НАБУ наділені правом здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.

Формулюється поняття взаємодії детектива НАБУ, під яким слід розуміти спільну діяльність детектива разом із слідчими та оперативними підрозділами, спеціалістами, експертами та іншими службовими особами органів державної влади, підприємств, установ, організацій, яка здійснюється під керівництвом детектива та полягає у виконанні необхідних дій з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

У підрозділі 2.2. *«Діяльність детектива з використання спеціальних знань спеціалістів під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях»* наголошується на тому, що участь спеціаліста безпосередньо пов'язана із залученням їх до проведення процесуальних дій та приблизним закріпленням у КПК України напрямом використання спеціальних знань (надання технічної допомоги сторонам провадження та суду, а також консультації зі спеціальних питань). При цьому, проблема доцільності залучення спеціаліста має вирішуватися в кожному конкретному випадку з урахуванням категорій існуючих доказів та тих, які планує отримати детектив НАБУ; наявності необхідного фахівця; готовності спеціаліста (фахівця) і потрібних науково-технічних засобів.

Участь спеціаліста передбачає спеціальний порядок його залучення, який не врегульований в КПК України. На основі аналізу нормативно-правових актів і правозастосовної практики обґрунтовано необхідність удосконалення законодавства, у якому закріпити, що під час письмового звернення детективів НАБУ щодо обов'язкового виділення службовими особами підприємств, установ, організацій, до компетенції яких відноситься вирішення питань з використанням спеціальних знань у будь-яких галузях (сферах) діяльності, спеціалістів у строки, визначені у зверненні, та на строк необхідний для проведення і закінчення вчинення дій з розв'язання поставлених йому запитань.

Аналізуючи передбачені права спеціаліста щодо виконання дій для надання допомоги, а також документального оформлення результатів його діяльності (наданих консультацій), зроблено висновок про необхідність закріплення у КПК України переліку документів (довідок, висновків спеціаліста тощо), які може складати спеціаліст та віднесення їх до документів, визначених ст. 99 КПК України.

Обґрунтовується висновок, що під час досудового розслідування та судового розгляду виникають випадки допиту спеціаліста з метою більш повного розуміння нюансів в сфері діяльності, у якій він надає консультації, характеру проведених дій

для надання допомоги, а також сформульованих ним відповідей на поставлені питання сторони кримінального провадження. У зв'язку з чим запропоновано ст. 356 КПК України «Допит експерта в суді» викласти як: «Допит експерта, спеціаліста в суді», та по тексту зазначеної норми внести відповідні доповнення.

Запропоновано удосконалити нормативне регулювання відповідальності спеціалістів за введення в оману суду або іншого уповноваженого органу чи відмову спеціаліста від виконання покладених на нього обов'язків, шляхом внесення відповідних змін до статей 384, 385 КК України.

У підрозділі 2.3. «Використання детективом спеціальних знань експертів під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях» зазначається про те, що призначення експертизи є дією, яка спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, у зв'язку з цим автором формулюється позиція щодо присутності детектива НАБУ при проведенні експертизи, насамперед з метою оперативного обговорення з експертом поставлених питань, їх уточнення, доповнення, надання експерту додаткових об'єктів (речей та документів), а також проведення додаткових необхідних слідчих (розшукових) та процесуальних дій, з метою сприяння експерту в проведенні експертизи. Крім того, це надасть змогу детективу НАБУ зрозуміти методику проведення експертизи, ще під час її проведення, що сприятиме більшому розумінню ним досліджуваних питань.

Підтримується позиція учених (В. Н. Махов, П. В. Цимбал та ін.) щодо присутності детектива під час проведення експертизи, що дасть змогу уникнути (звести до мінімуму) необґрунтованого призначення повторної чи додаткової експертизи, а також додаткових викликів експертів на допит для з'ясування тих частин висновку, які залишилися для детектива не зрозумілими.

На основі аналізу досвіду країн Європейського Союзу (Республіка Польща, Латвійська Республіка, Франція тощо) доведено доцільність запровадження зупинення кримінального провадження до отримання відповідного висновку, який може тривати декілька місяців, а у складних провадженнях до року, що надасть можливість зменшити строк проведення досудового розслідування.

Зроблено висновок, що призначення та проведення експертизи, наприклад з метою визначення розміру матеріальних збитків, заподіяних кримінальним правопорушенням, не порушує права, свободи та інтереси осіб у кримінальному провадженні, тому відсутня необхідність у здійсненні судового контролю з боку слідчого судді за призначенням експертиз, що забезпечить оперативність їх проведення. Аналогічної думки підтримуються 100 % опитаних детективів НАБУ. У зв'язку із цим, з метою забезпечення дотримання розумних строків досудового розслідування та виконання завдань кримінального провадження, необхідно передбачити у ч. 2 ст. 242 КПК України можливість призначення експертизи слідчим (детективом) чи прокурором.

Розділ 3. «Прокурорський нагляд та судовий контроль за реалізацією повноважень детектива Національного антикорупційного бюро України» складається з двох підрозділів, у яких здійснено аналіз процесуальних та організаційних підстав та умов здійснення прокурорського нагляду та судового контролю за реалізацією детективом НАБУ своїх повноважень.

У підрозділі 3.1. «Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням прокурором як засіб забезпечення повноважень детектива Національного антикорупційного бюро України» підкреслюється, що інституту процесуального керівництва прокурора САП за досудовим розслідуванням корупційних злочинів, що здійснюють детективи НАБУ притаманні ознаки адміністрування й розпорядництва, оскільки дана діяльність полягає в: організації процесу досудового розслідування, визначення напрямів розслідування, координації процесуальних дій, сприянні створенню умов для нормального функціонування детективів, забезпеченні дотримання у процесі розслідування вимог законів.

Зроблено висновок, що функція здійснення процесуального керівництва прокурором САП досудовим розслідуванням щодо протидії корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці й захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень відповідає європейським моделям такого процесуального керівництва із схожими повноваженнями, окрім деяких, які стосуються повернення справи на додаткове розслідування, надання вказівок слідчому судді тощо.

За результатами аналізу міжнародно-правових актів, що визначають роль та місце прокурора у кримінальному провадженні, автором обґрунтовано, що підлягають врахуванню Рекомендації Ree (2000)¹⁹ Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя» положення які дозволяють визначитись із місцем процесуального керівництва як інструменту виконання наглядових повноважень прокурором включно із застереженнями про характер, обсяг і механізми вказаного в умовах національних традицій законотворчості та правозастосування окремих держав. Оцінюючи інститут процесуального керівництва, закладений у КПК України, який передбачає безперервність прокурора та постійну його участь у прийнятті практично усіх ключових рішень в кримінальному провадженні, що вказує на ненаглядний характер ролі прокурора у провадженні, а саме на керівний, більшість респондентів вважають на необхідності зменшення повноважень прокурора щодо процесуального керівництва (58 %), деякі пропонують покласти на процесуальних керівників показник проваджень, в яких прокурори повинні підтримувати державне обвинувачення в суді (35 %).

У підрозділі 3.2. «Судовий контроль за дотриманням детективом Національного антикорупційного бюро України прав, свобод та інтересів у кримінальному провадженні» досліджуються особливості процесуальної діяльності детектива НАБУ, прокурора САП щодо обмеження конституційних прав і свобод людини та розгляду скарг учасників кримінального провадження на їх рішення, дії чи бездіяльність.

Окреслено умовну групу повноважень слідчого судді щодо здійснення судового контролю за діяльністю детектива НАБУ: 1) при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження на стадії досудового розслідування; 2) при проведенні слідчих (розшукових) дій, які обмежують конституційні права особи, що потребують дозволу слідчого судді (ст. 234, ст. 237, ст. 240, ст. 242, ст. 246 КПК України); 3) на перевірку підстав вже проведених слідчих (розшукових)

дій у виняткових невідкладних випадках, що потребують дозволу слідчого судді (ч. 3 ст. 233 КПК України, ч. 2, 3 ст. 250 КПК України); 4) по забезпеченню законності при розгляді питань про застосування запобіжних заходів та затримання; 5) по забезпеченню доказів у кримінальному провадженні; 6) по розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність детектива НАБУ чи прокурора САП під час досудового розслідування (саме контрольні повноваження); 7) інші повноваження слідчого судді, спрямовані на забезпечення процесуальних прав учасників кримінального провадження (саме контрольні повноваження).

Наголошено, що наділення слідчого суддю повноваженнями з продовження строків досудового розслідування не зовсім відповідає суті судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, оскільки, слідчий суддя, приймаючи рішення про продовження або відмову в продовженні строків досудового розслідування, визначає подальший хід розслідування, становлячись більш активним учасником розслідування. Даної позиції притримуються 74 % опитаних детективів НАБУ. Тому, з метою дотримання розумних строків досудового розслідування та виконання завдань кримінального провадження, необхідним є повноваження по вирішенню питання про продовження строків досудового розслідування до шести та дванадцяти місяців покласти на Генерального прокурора або його першого заступника чи заступників, керівника регіональної прокуратури (САП) або його першого заступника чи заступника, шляхом внесення відповідних змін до ст. 294 КПК України.

Доведено, що розгляд слідчим суддею скарги на рішення детектива НАБУ, прокурора САП про повідомлення особі про підозру означає перевірку доказів ще до завершення досудового розслідування і передрішатиме питання щодо винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення до проведення судового розгляду. Автор вважає, що за такою регламентацією порушуватиметься засада презумпції невинуватості, що закріплена у ст. 62 Конституції України, ст. 17 КПК України. Розглядаючи під час досудового розслідування скарги на рішення слідчого та прокурора про повідомлення про підозру, слідчий суддя фактично виконуватиме не функцію судового контролю, а функцію судового розгляду.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на основі узагальнення відповідних концепцій вітчизняних і зарубіжних учених, законодавства та практики його застосування, розроблено нові наукові положення й отримано результати, що в сукупності вирішують наукове завдання щодо кримінально-процесуальної діяльності детектива НАБУ, сформульовано висновки, пропозиції й рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни, зокрема:

1. Дієвим кроком на шляху подолання проблемних питань під час виявлення корупційних правопорушень та притягнення винних до відповідальності є виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо запровадження антикорупційних стандартів, в тому числі й у сфері кримінального судочинства. Першочерговим заходом, стало ухвалення у 2014 р. Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-

2017 роки», який визначив Засади державної антикорупційної політики в Україні та створив основу для утворення спеціально-уповноваженого органу з питань виявлення та розслідування корупційних злочинів, вчинених посадовими особами вищого рівня, суддями, прокурорами, іншими особами за умови, що корупційний злочин становить високу суспільну небезпеку; введення посад спеціалізованих антикорупційних детективів та прокурорів.

Вперше законодавчо визначено, що детектив НАБУ є слідчим підрозділу детективів та співробітником оперативного підрозділу, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 38, ст. 41 КПК України. Із усіх оперативних підрозділів правоохоронних органів, лише співробітники оперативних підрозділів НАБУ (підрозділу детективів та підрозділу внутрішнього контролю) мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора (ч. 4 ст. 41 КПК України).

Національному бюро та його працівникам для виконання покладених на них обов'язків за рішенням Директора НАБУ, погодженим з прокурором, надається право витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи, що стосуються кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності НАБУ, та інших кримінальних правопорушень, які не відносяться до його підслідності, але можуть бути використані з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності.

Вищезазначені зміни у КПК України враховують специфіку злочинів, що підслідні детективам НАБУ, надають певні можливості, що неприйнятні іншим слідчим підрозділами.

2. Детектив НАБУ це учасник кримінального провадження зі сторони обвинувачення, що здійснює досудове розслідування злочинів, визначених ч. 5 ст. 216 КПК України, вчинених певною категорією осіб, а також з урахуванням розміру предмета злочину або завданої ним шкоди, а в окремих випадках можуть розслідувати злочини, які віднесені до підслідності слідчих інших органів, що визначено абзацом 3 ч. 5 ст. 216 КПК України.

Специфіка повноважень підрозділів НАБУ у сфері кримінальних процесуальних відносин визначається з врахуванням таких положень як: сфера повноважень, визначена на основі підслідності; виключність окремих повноважень, які обумовлені специфікою процесуальної діяльності; особливості реалізації прокурорського нагляду та судового контролю, а також взаємодії з окремими органами державної влади та правоохоронними органами; процесуальна форма притягнення до кримінальної відповідальності, а також гарантії процесуальної самостійності та незалежності слідчих при здійсненні повноважень.

Детектив НАБУ здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку забороняється. Самостійність детектива НАБУ включає: здійснення процесуальних рішень або ініціювання їх вчинення уповноваженими на це особами; можливість здійснення процесуальних та слідчих (розшукових) дій, щодо: особистого з урахуванням обставин кримінального провадження планування проведення певних процесуальних та слідчих (розшукових) дій; самостійного проведення необхідних

процесуальних та слідчих (розшукових) дій або ініціювання їх проведення перед уповноваженими особами (прокурор, слідчий суддя).

3. Міжнародний досвід протидії корупції свідчить, що в багатьох іноземних державах вже створені та діють спеціально уповноважені антикорупційні органи, які здійснюють заходи, спрямовані на запобігання та боротьбу з корупцією. Досліджуючи сучасні підходи і моделі протидії корупції у країнах Європи, доведено, що саме названі моделі антикорупційних органів іноземних держав покладені в основу утворення НАБУ як спеціалізованого інституту, що наділений самостійністю та незалежністю. Спеціальні суб'єкти протидії корупції мають загальні ознаки: створення антикорупційних органів передбачено нормативними правовими документами ООН та Ради Європи; належне забезпечення ефективного функціонування охоплює їх незалежність, професіоналізм співробітників, належне правове врегулювання повноважень, достатнє фінансове, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення; підтримка громадськості й ЗМІ.

4. Взаємодія детектива НАБУ це спільна діяльність детектива разом з іншими детективами, слідчими й оперативними підрозділами, спеціалістами, експертами та службовими особами органів державної влади, підприємств, установ, організацій, яка здійснюється під керівництвом детектива та полягає у виконанні необхідних дій з метою захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

Взаємодії детективів НАБУ з оперативними підрозділами чи іншими учасниками кримінального провадження під час розслідування злочинів пов'язаних з корупційною діяльністю має такі етапи: з'ясування необхідності прийняття рішення щодо взаємодії шляхом визначення кола учасників, яких необхідно залучати та вивчення їх можливостей; визначення форм взаємодії із детальним плануванням заходів та виконавців; прийняття й оформлення рішення про взаємодію; безпосередня діяльність всіх учасників взаємодії під час провадження процесуальних дій; закріплення результатів взаємодії у відповідному документі з додержанням правил оформлення.

5. Визначено, що за письмовим зверненням детектива НАБУ підприємства, установи та організації, до компетенції яких відноситься вирішення питань з використання спеціальних знань у будь-яких галузях (сферах) діяльності зобов'язані виділити спеціаліста, у строки, визначені у зверненні, та на строк необхідний для проведення і закінчення вчинення дій з розв'язання поставлених йому запитань.

Надання спеціалісту можливості вчиняти дії, необхідні для надання допомоги, та складення за їх наслідками документів – довідок, висновків спеціаліста (тощо), що відповідно до ст. 99 КПК України, будуть належати до документів, як самостійного процесуального джерела. У подальшому, передбачити проведення допиту спеціаліста за правилами допиту експерта.

Призначення та проведення експертизи, наприклад з метою визначення розміру матеріальних збитків, заподіяних кримінальним правопорушенням, не порушує права, свободи та інтереси осіб у кримінальному провадженні, тому відсутня необхідність у здійсненні судового контролю з боку слідчого судді за призначенням таких експертизи. У зв'язку із цим, з метою забезпечення дотримання

розумних строків досудового розслідування та виконання завдань кримінального провадження, необхідно у випадках, зазначених у ч. 2 ст. 242 КПК України, передбачити: призначення експертизи здійснюється на підставі постанови слідчого (детектива) чи прокурора.

6. До напрямків процесуального керівництва прокурора можемо віднести: організацію процесу досудового розслідування, визначення та координація напрямів розслідування й процесуальних дій, забезпечення оптимальних умов для нормального функціонування органів досудового розслідування. Вважаємо, що цій прокурорській діяльності притаманні ознаки адміністрування, розпорядництва, а не нагляду.

Функція процесуального керівництва є самостійною від функції нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, оскільки здійснюється на усій стадії досудового розслідування, спрямована на виконання завдань кримінального судочинства від початку досудового розслідування до його завершення, на відміну від функції нагляду, що здійснюється в окремих випадках (визначених КПК України), тому така самостійність сприяє зменшенню додаткового втручання в кримінальну процесуальну діяльність з боку керівника органу прокуратури.

7. Повноваження слідчого судді у кримінальному провадженні можна поділити на групи: 1) повноваження при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження під час досудового розслідування; 2) повноваження при проведенні слідчих (розшукових) дій, які обмежують конституційні права особи, що потребують дозволу слідчого судді (ст. 234, ст. 237, ст. 240, ст. 242, ст. 246 КПК України тощо); 3) повноваження на перевірку підстав вже проведених слідчих (розшукових) дій у виняткових невідкладних випадках, що потребують дозволу слідчого судді (ч. 3 ст. 233 КПК України, ч. 2, 3 ст. 250 КПК України); 4) повноваження по забезпеченню законності при розгляді питань про застосування запобіжних заходів та затримання; 5) повноваження по забезпеченню доказів у кримінальному провадженні; 6) повноваження по розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування (саме контрольні повноваження); 7) інші повноваження слідчого судді, спрямовані на забезпечення процесуальних прав учасників кримінального провадження (саме контрольні повноваження).

8. Окремі процедури діяльності детектива НАБУ потребують удосконалення в частині: наділення новим повноваженням на виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, за результатами чого вносити подання, відповідним органам державної влади, місцевого самоврядування так і юридичним та фізичним особам, що є обов'язковим для виконання; бути присутнім під час проведення судових експертиз та отримувати пояснення експерта щодо здійснюваних ним дій та отриманих результатів експертизи; призначати позапланові ревізії та перевірки; закріплення у ч. 2 ст. 36 КПК України відокремлені функції прокурора щодо процесуального керівництва досудовим розслідуванням та нагляду; в рамках міжнародно-правової допомоги, у третьому реченні ч. 2 ст. 562 КПК України відзначити можливість з метою забезпечення виконання процесуальної дії

на яку отримано дозвіл прокурора чи суду, на даний запит не поширюються строки обмеження дії вказаних дозволів, що передбачені цим Кодексом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Жидков В. Л. Становлення та розвиток інституту детектива у кримінальному процесуальному законодавстві України. *Правовий часопис Донбасу*, 2017. № 2 (60). С. 161–167.
2. Жидков В. Л. Проведення тимчасового доступу до речей і документів детективами Національного антикорупційного бюро. *Підприємництво, господарство і право*, 2017. № 5. С. 226–230.
3. Жидков В. Л. Актуальні проблеми призначення ревізій та перевірок детективами Національного антикорупційного бюро України. *Верховенство права «Suprematia Dreptului»*, 2017. № 5. С. 114–118.
4. Жидков В. Л. Проблемні аспекти правової регламентації розгляду слідчим суддею клопотань про застосування запобіжних заходів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*, 2018. Вип. 4. Т. 2. С. 102–105.
5. Жидков В. Л. Взаємодія детективів Національного антикорупційного бюро України з експертами під час здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2019. Вип. 1. Т. 2. С. 176–180.
6. Жидков В. Л. Законодавчі зміни до КПК України, що пов'язані зі строками досудового розслідування та їх вплив на здійснення досудового розслідування детективами Національного антикорупційного бюро України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія Юридичні науки*, 2019. Том 30 (69). № 1. С. 125–131.
7. Жидков В. Л. Діяльність детективів антикорупційних органів за законодавством деяких іноземних держав. *Міжнародний науковий журнал «Visegrad Journal on Human Rights»*, 2019. №3. С. 80–86.
8. Жидков В. Л. Особливості призначення ревізії детективами Національного антикорупційного бюро України. *Формування національної правової системи України в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали наук.-практ. Інтернет-конф. (Київ, 21 квіт. 2017 року). Київ, 2017. С. 136–139.
9. Жидков В. Л. Актуальні проблемні аспекти проведення негласних слідчих (розшукових) дій детективами Національного антикорупційного бюро України. *Актуальні проблеми досудового розслідування*: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. (Київ, 5 лип. 2017 року). Київ, 2017. С. 92–95.
10. Жидков В. Л. Досвід бюро з розслідування корупційної діяльності Сінгапуру щодо протидії корупційним злочинам. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали II міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 року). Київ, 2017. С. 236–240.
11. Жидков В. Л. Проблемні аспекти взаємодії детективів Національного антикорупційного бюро України з експертами під час здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях. *Євроінтеграційні процеси в Україні*:

вдосконалення законодавства та правозастосування: матеріали підсумкової наук.-теор. конф. наукового товариства здобувачів вищої освіти (Київ, 19 квіт. 2018 року). Київ, 2018, С. 83–88.

12. Жидков В.Л. Проблемні аспекти правового регулювання розгляду слідчим суддею клопотань про застосування запобіжних заходів. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності*: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 18-19 жовт. 2018 року). Харків, 2018, С. 514–519.

13. Жидков В.Л. Окремі проблемні аспекти взаємодії детективів Національного антикорупційного бюро України зі спеціалістами під час здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях. *«Теоретичний аналіз та наукові дослідження юридичної науки у XXI столітті»*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 26-27 квіт. 2019 року). Запоріжжя, 2019, С. 113-117.

АНОТАЦІЯ

Жидков В. Л. Кримінально-процесуальна діяльність детектива Національного антикорупційного бюро України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019.

У дисертації здійснено комплексне дослідження теоретичних та практичних проблем діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України. Висвітлено історичні тенденції становлення та розвитку інституту детектива у кримінальному процесуальному законодавстві України. Визначено сутність і зміст повноважень детектива Національного антикорупційного бюро України, як сторони обвинувачення у кримінальному провадженні. Розкрито зміст та межі процесуальної самостійності детектива Національного антикорупційного бюро України. Висвітлено наукові підходи до особливостей використання спеціальних знань спеціаліста й експерта під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях. Досліджено процес взаємодії детектива з іншими правоохоронними органами під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях. Розроблено пропозиції щодо внесення змін та доповнень до КПК України стосовно удосконалення регламентації діяльності детектива у кримінальному провадженні.

У результаті вивчення доктринальних і нормативних джерел з'ясовано, що детектив Національного антикорупційного бюро України це учасник кримінального провадження зі сторони обвинувачення, що здійснює досудове розслідування злочинів, вчинених певною категорією осіб, з урахуванням розміру предмета злочину або завданої ним шкоди, а в окремих випадках можуть розслідувати злочини, які віднесені до підслідності слідчих інших органів. Охарактеризовано ознаки самостійності детектива НАБУ. Розкрито особливості взаємодії детектива НАБУ з іншими детективами, слідчими та оперативними підрозділами, спеціалістами, експертами та службовими особами органів державної влади, підприємств, установ, організацій. Визначено зміст, роль і значення прокурорського нагляду й судового контролю за досудовим розслідуванням детективом НАБУ

Ключові слова: детектив, правовий статус, повноваження, взаємодія, спеціальні знання, прокурор, слідчий суддя.

АННОТАЦІЯ

Жидков В. Л. Уголовно-процессуальная деятельность детектива Национального антикоррупционного бюро Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2019.

В диссертации осуществлено комплексное исследование теоретических и практических проблем деятельности детектива Национального антикоррупционного бюро Украины. Освещены исторические тенденции становления и развития института детектива в уголовном процессуальном законодательстве Украины. Определена сущность и содержание полномочий детектива НАБУ, как стороны обвинения в уголовном производстве. Раскрыто содержание и пределы процессуальной самостоятельности детектива НАБУ. Освещены научные подходы к особенностям использования специальных знаний специалиста и эксперта в ходе досудебного расследования в уголовном производстве. Исследование процесса взаимодействия детектива с другими правоохранительными органами во время досудебного расследования в уголовном производстве. Разработаны предложения по внесению изменений и дополнений в УПК Украины относительно усовершенствования регламентации деятельности детектива в уголовном производстве.

В результате изучения доктринальных и нормативных источников установлено, что детектив НАБУ это участник уголовного судопроизводства со стороны обвинения, осуществляет досудебное расследование преступлений, совершенных определенной категорией лиц, с учетом размера предмета преступления или причиненного им вреда, а в отдельных случаях могут расследовать преступления, которые отнесены к подследственности следователей других органов.

Аргументировано, что детектив НАБУ осуществляя свои полномочия является самостоятельным в своей процессуальной деятельности. Самостоятельность детектива предполагает способность всесторонне, полно и объективно установить все обстоятельства уголовного производства, предоставить им надлежащую правовую оценку и обеспечить принятие законных и непредвзятых процессуальных решений с целью обеспечения выполнения задач уголовного судопроизводства.

Установлено, что взаимодействие детективов НАБУ с оперативными подразделениями или другими правоохранительными органами при расследовании преступлений, связанных с коррупционной деятельностью состоит из этапов.

Анализ УПК Украины позволил прийти к выводу, что по письменному обращению детектива НАБУ предприятия, учреждения и организации, в компетенцию которых относится решение вопросов по использованию специальных знаний в любых отраслях (сферах) деятельности обязаны выделить специалиста, в

определенный срок, и на срок необходимый для проведения и окончания совершения действий по решению поставленных ему вопросов.

Обосновано, что функция процессуального руководства прокурором является самостоятельной от функции надзора за соблюдением законов при проведении досудебного расследования, поскольку направлена на выполнение задач уголовного судопроизводства от начала досудебного расследования до его завершения.

Учитывая результаты анализа полномочий следственного судьи в уголовном производстве, условно делим их на группы: полномочия при применении мер обеспечения уголовного производства в ходе досудебного расследования; полномочия при проведении следственных (розыскных) действий, ограничивающих конституционные права человека, требующих разрешения следственного судьи; полномочия на проверку оснований уже проведенных следственных (розыскных) действий в исключительных неотложных случаях, требующих разрешения следственного судьи; полномочия по обеспечению законности при рассмотрении вопросов о применении мер пресечения и задержания; полномочия по обеспечению доказательств в уголовном производстве; полномочия по рассмотрению жалоб на решения, действия или бездействие органов досудебного расследования или прокурора в ходе досудебного расследования (именно контрольные полномочия) другие полномочия следственного судьи, направленные на обеспечение процессуальных прав участников уголовного судопроизводства (именно контрольные полномочия).

Ключевые слова: детектив, правовой статус, полномочия, взаимодействие, специальные знания, прокурор, следственный судья.

SUMMARY

Zhidkov V. Criminal procedural activity of the detective of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. – *Manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Law, specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics, Forensic Sciences, operational and search activity. – National Academy of Internal Affairs. – Kyiv, 2019.

In the dissertation the complex investigation of theoretical and practical problems of the detective activity of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine was carried out. The historical tendencies of the establishment and development of the Detective Institute in the criminal procedural legislation of Ukraine are highlighted. The essence and content of the powers of the detective of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, as the parties to the prosecution in the criminal proceedings, are determined. The content and limits of procedural independence of the detective of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine are revealed. The scientific approaches to the peculiarities of the use of specialized knowledge of a specialist and an expert during pre-trial investigation in criminal proceedings are highlighted. The process of interaction of the detective with other law enforcement bodies during the pre-trial investigation in criminal proceedings was investigated. Proposals on introducing amendments and additions to the CPC of Ukraine regarding the improvement of the regulation of the detective's activity in criminal proceedings have been developed.

As a result of the study of doctrinal and normative sources, it was found that a detective of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine is a party to the criminal proceeding on the part of the prosecution, who carries out pre-trial investigation of crimes committed by a certain category of persons, taking into account the size of the subject of the crime or the damage inflicted, and in some cases can investigate crimes attributed to the investigation of other authorities. Characterized by the independence of the detective NABU. The peculiarities of the interaction of detective NABU with other detectives, investigators and operational units, specialists, experts and officials of state authorities, enterprises, institutions and organizations are revealed. The contents, role and importance of prosecutorial supervision and judicial control over pre-trial investigation by the detective of the NABU

Keywords: detective, legal status, powers, interaction, special knowledge, prosecutor, investigator judge.